

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: TÓTH JENŐ DR.

TAGOK:

BUDAY BARNA SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

33. FÜZET

A GYÜMÖLCSFÁR TÉLI GONDOZÁSA

ÍRTA:

NÉMETH JÓZSEF

M. KIR. GAZDASÁGI TANÁCSOS,
M. KIR. KERTÉSZETI FŐFELÜGYELŐ

OLYASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A gyümölcsfák téli gondozása.

Írta: **Németh József** m. kir. gazd. tanácsos, m. kir. kertészeti főfelügyelő.

Örömmel tapasztaljuk, hogy aki csak teheti, telkére gyümölcsfát ültet. Azonban sokszor az a baj, hogy egyesek több fát ültetnek, mint amennyit voltaképen kellene. Ahol csak öt-hat fának van férőhelye, oda tizet, tizenkettőt ültetnek, azt gondolván, eifer ennyi is!

Természetesen, amíg a fák ki nem fejlődnek, egymás mellett jól elférnek. Azonban, ha a koronaágak egyik oldalról is, a másiktól is 2—3 méter hosszúra megnőnek, akkor bizony a 4—5 méterre ültetett fák ágai egymásba nőnek és egymás fejlődését akadályozzák. És amennyire az ágak egymásba nőnek, oly mértékben nőnek a gyökerek is a földben egymás hegyére-hátára.

A gyümölcsfák a jó termőerőben lévő talajban, a sűrű ültetés ellenére is, eléggé szépen megnőnek. Helyesebben mondva: magasra felnyúlnak. Azonban később csak küzködnek egymás mellett. Termésük csak a napfényben részesülő ághegyeken lesz. A lejjebb eső galyakon termés nincs és nem is lehet, mert a napfény a koronaágak sűrűjébe nem juthat be és emiatt ott termőrügyek nem képződhetnek. Ha pedig a fákat sovány, száraz talajba ültetik, a fák idő előtt megvénülnek, elnyomorodnak, mert se táplálékuk, se elegendő vizük nincs. Ha azonban a fákat kellő távolságra, elég ritkán ültetnék, erőteljesebbé fejlődnének és hosszabb ideig élnének. Mert hiszen könnyen érthető, hogy kevesebb fa ugyanakkora helyen, ugyanannyi táplálékból mégis csak jobban kifejlődik és él, mint kétszerannyi fa.

A faültetőnek mindig arra kell gondolnia, hogy az elültetett fának, amikor teljes nagyságát majd eléri, akkora helye legyen, hogy egyik fa a másik fejlődését ne akadályozza és a fa koronáját a napsugarak minél jobban érthessék. Ha egy fát pl. 6 × 6 méter távolságra ültetünk, az 36 négyzetméter területet foglal el. A nagyobb növésű alma- és cseresznyefa 7—8 méter távolság mellett 49—64 négyzetméter területet igényel.

Amíg a fák fiatalok, koronájuk nem nagy, jól elférnek egymás mellett. De bizony idővel kinőnek a szűk helyből, akárcsak a megtollasodott madárfiókák a fészekből. Ilyenkor a fákat már sajnálják kiritkítani és emiatt a jószándékú faültetés nem sok hasznot és örömet okoz. Tehát hiába van sok fa, ha azokból kevés a haszon! . . .

Udvarok, kertek, szőlők agyon vannak tömve gyümölcsfákkal. Az erdősűrűségű gyümölcsfákon alig van számbavehető szép és egészséges termés. De a sűrű ültetésű és sűrű koronájú fákon a penészgomba-betegségek és a kártevő rovarok is jó tanyát találnak és gyakran a termés nagy részét elpusztítják, olykor a fa életét is veszélyeztetik.

Ámde a fák rossz fejlődésének és terméketlenségének nemcsak a sűrű ültetés az egyedüli oka. Sok-sok hibát sorolhatnák még föl. A sok közül csak azt említem föl, hogy a gazdák olyan gyümölcsfákat is ültetnek, amelyek az ő földjükbe nem valók. Abban csak kínlódnak, betegeskednek. Ha azonban a fák beszerzése előtt a közelben szétnéznének és megfigyelnék, hogy ugyanolyan talajban miféle gyümölcsfák tenyésznek jól és csak ilyeneket ültetnének, akkor idővel nem kellene maguknak szemrehányást tenniök, hogy helytelenül cselekedtek.

Sohase kényszerítsünk olyan gyümölcsfát földünkbe, amely abba nem való. Az alma- és körtefát hiába ültetjük meleg fekvésű, száraz talajba. Ezek a fák ilyen talajban rosszul fejlődnek és keveset teremnek. Ellenben a cseresznye, meggy és kajszibarack a száraz talajon is jól tenyészik. Az alma- és szilvafa a nyirkosabb természetű talajt és hűvösebb levegőt kedveli.

Ha országunk bármely vidékén a gyümölcsfákat megfigyeljük, azokon igen sok hibát találunk, melyeknek nem a fa, hanem a gazdája az oka. Sokan azt tartják, hogy a fa emberi beavatkozás nélkül, magától is megnő és terem. Az igaz, hogy a gyümölcsfa épügy megnő, mint bármelyik gazdasági vagy erdei fa. Csakhogy a gyümölcsfa sokkal több gondozást kíván. Termőrügyeit csak akkor képes nyáron át kifejleszteni, hogyha a föld ehhez elég vizet és táplálékot szolgáltat. Ezenfelül szép és bő termést csak erőteljes növekedésű, egészséges, ép levélzetű fa teremhet.

Ennélfogva arra kell törekednünk, hogy erőteljes növésű, egészséges gyümölcsfáink legyenek. Minthogy azonban minden élő szervezetnek, tehát a fának is ellenségei és betegségei vannak, a gyümölcsfákat — ha azokból hasznot akarunk — rendszeres gondozásban és védelemben kell részesítenünk.

Ősszel és télen át sokan iparkodnak a gyümölcsfákat tisztogatni, meszelní és az ágakat úgy-ahogy megritkítani. Egyesek a fákat védekezőszerekkel is bekenik. A hernyókat és vértetveket pedig rendszeren irtják. De ezek a munkák a legtöbbször kevés hozzáértéssel, nem kielégítő módon történnek. A legtöbb gazda azonban a gyümölcs leszedése után nem sokat törődik fáival. Legfeljebb tavasz elején a hernyófészkeket leszedi és a tűzrevaló száraz ágakat lefűrészselgeti. Ezzel azután be is van fejezve a faápolási munka. De a gazda nagyot néz, amikor májusban azt látja, hogy — hernyózása ellenére — az alma- és szilvafákon pókhálószerű fészkekben egész hernyósereg mozog.

Ezek a *pókhálós hernyók* nem a fán lógó száraz leveleken, hanem alig láthatóan, az ágakhoz tapadva, telelnek át. De van még többféle áttelelő hernyó is, melyek tavasszal a rügyeket és leveleket pusztítják. Ilyen pl. a zöldszerű *kis téli araszoló*, amely tojásalakban telel át a fákon és csak rügyfakadáskor kel ki a tojásból. Ez a hernyó nyár elején a földre húzódik és ott bábbá alakul. Lepkéje október elejétől december végéig bújik elő a földből. Minthogy a nősténylepke repülni nem tud, mászva jut a fára, ahol petéit lerakja. Hogy ezt megakadályozzuk, szeptember végén, október elején ragadós enyvgyűrűt kell az alma- és szilvafa törzsére kötöznünk.

Ugyancsak a gyümölcsfákon telel ki a *gyapjaspille* taplóhoz hasonló tojásrakása és a *gyűrűspille* gyűrűszerűen lerakott tojáscsomója.

Az említett kártevő rovarokon felül a fák felrepedezett kérge alatt és az ágakon telel ki: a *bimbólikasztó bogár*, az *alma- és szilvaeszeleny*, az alma és körte férgesedését okozó *almamoly* álcája és bábja stb., stb. A fákon telel át továbbá a *vértetű*, a *paizstetű* és a *levéltetű* áttelelő tojása. Ezek mind-mind várják a tavasz újraébredését, illetve a fakadó rügyeket, virágokat, a zöld leveleket és a zsenge gyümölcsöt és egyik ezt, a másik azt lepi el és vagy így, vagy úgy, de mindegyik kárt tesz.

Tehát látjuk, hogy a fáról könnyen leszedhető hernyófészkeken kívül mennyi rovarellensége van a fának. Pedig még sokat nem soroltam fel.

A rovarellenségeken kívül többféle penészgomba is áttelel a fákon. Ilyen pl. a mindenféle gyümölcsöt pusztító *Monilia* nevű gyümölcspenész, amely nedves időjárásban a fa egész termését is elpusztíthatja. Ez a penész nemcsak a zöld, éretlen termést, hanem az érésben levő gyümölcsöt és az új hajtásokat is egyaránt pusztítja. Ha nagymértékben lép fel, a fa gyenge zöld hajtásai úgy néznek ki, mintha le volnának forrázva. Ez a penész az Alföld barack-, cseresznye- és meggytermésé-

ben, a védekezés elmulasztása miatt, némely évben kiszámíthatatlan kárt okoz és a fákat nagyon megviseli.

Nagy károkat okoz továbbá az alma- és körtevarasodást előidéző *fusicladium*, a *szilvafa-levéltrozsa*, a *szilva táskásodását* vagy *bábásodását* okozó penészgomba, az almafák levelein és hajtásain fellépő *lisztharmat*, az őszibarackfa *levélfodrosodását* előidéző penészgomba.

Ezeken felül még sokféle penészgomba lepi meg gyümölcsfáinkat, de azok felsorolását feleslegesnek tartom, minthogy az elmondandó védekező eljárásokkal valamennyi penészgomba ellen sikeresen védekezhetünk.

Még csak azt említem meg, hogy a fa törzsére és ágaira tapadó *zuzmó* és *moha* szintén veszedelmes ellensége a gyümölcsfának, mert ezek a fa testéből élnek és annak légző nyílásait elzárják.

Ha már most a gazda a gyümölcsfa egészségét és a termés épségét és jó minőségét biztosítani akarja, amit akarnia is kell, akkor magától értetődő, hogy a fát és termését a sokféle ellenség és betegség ellen meg kell védeni.

De miként védekezzünk? . . . Ez a kérdés.

Amint előbb már említettem, a kártevő rovarok egy része a földbe húzódva, a másik része a fakéreg repedéseiben és az ágakon telel át. Az egyik teendő tehát az, hogy ősszel a földet a fák alján, a korona terjedelméhez képest *mélyen felássuk*. A mély ásással a föld felszíne alatt bebábozódva rejtőzködő rovarokat mélyen letemetjük s azok onnan többé felszínre nem kerülhetnek.

A másik teendő pedig az, hogy őszutóján, vagy enyhe téli napokon a fa törzsén és ágain élősködő zuzmót és mohát tompaélű vaskaparóval letisztogatjuk. Ha a fa kérge fel van repedezve, még abban az esetben is, hogyha a zuzmónak, mohának nyoma sincs, a könnyen leváló kérget szintén le kell kaparnunk, mert ezzel is sok kártevő rovarot pusztíthatunk el. Természetesen a lekapart hulladékot össze kell gyűjtenünk s azután elégetjük.

Ugyanekkor az ágak tövét figyelmesen átnézzük, hogy nincs-e ott a *gyapjaspille* taplószerű tojáscsomója, melyben több száz tojás is van. Ha reáakadunk, azt egy edénybe kaparjuk és azután elégetjük.

Ezek után megkezdjük a galyak hegyén lógó *hernyófészkek* leszedését és összegyűjtését. Ezt a munkát ne hagyjuk tavaszra, mert az enyhe napok a fészkekben levő hernyókat hamarosan kicsalják és megtörténhetik, hogy üres hernyófészkeket szedünk le, amikor természetesen hiábavaló munkát végzünk.

A hernyózásakor le kell a fákról szednünk a galyakon található összetöpörödött gyümölcsöket is, mert ezeken a *Monilia* penészgomba telelő csirái vannak. Ezeket a moniliás, száraz gyümölcsöket a hernyófészkekkel együtt el kell égetnünk.

A moniliás száraz gyümölcsök leszedésével ennek a veszedelmes penészgombának csak egy kis részét pusztíthatjuk el, mert a fa ágain és galyain a telelő csirák igen nagy mennyiségben rejtőzködnek. Ez ellen és más, többféle penész ellen, alkalmas védekező anyagok oldatával kell a gyümölcsfákat bőségesen megfecskenedeznünk.

Mielőtt azonban ezt a munkát megkezdendők, előbb a fa koronáját kell rendbehozni. Ez a munka abból áll, hogy a száraz vagy beteg ágakat és galyakat eltávolítjuk. Továbbá a sűrűn álló, vagy egymást dörzsölő galyakat a koronából kivagdossuk. Idősebb fákon a túlsok termőgalyat is megritkítjuk, vagy azok egy részét megkurtítjuk, ami főleg az alma- és körtefákon, némelykor pedig a kajszibarack-, cseresznye- és meggyfákon is szükséges.

A megritkítás következtében darabszám szerint kevesebb lesz a termés, de ami terem, az sokkal nagyobb lesz és súlyban nem lesz veszteségünk. Azt, hogy a szebb, nagyobb gyümölcs értékesebb, mondanom sem kell.

Tehát ne irtózzék senki az idős gyümölcsfák ágainak nagyon szükséges ritkításától, mert ennek sok előnye van.

A fa koronáját úgy kell ritkítani, hogy a napsugarak nyáron az ágak közé bejuthassanak. Azonban a ritkítás nem abból áll, hogy az egyes ágakat megkopasztjuk, hanem csak a fölösleges galyakat kell a sűrű koronából kivagdossunk úgy, hogy egyik ág vagy galy ne legyen a másiknak ártalmára.

Ha vastagabb ágakat és galyakat kell lefűrészelnünk, akkor az ágot vagy galyat egészen tőben kell levágni úgy, hogy csonk ne maradjon vissza. Lefűrészelés után a sebek széleit éles késsel simára faragjuk, hogy könnyen beforradjanak. Ezután pedig minden sebet előzetesen fölforralt, majd lehűtött kőszénkátránnyal kell bekenni.

Szükségesnek tartom megemlíteni, hogy a *csontmagvú gyümölcsfákról* és a *diófákról* a száraz ágakat célszerűbb nyáron és ősz elején eltávolítani. Különösen az őszibarackfának árt, ha száraz, beteg ágait vagy galyait tavasszal vágjuk le. Az idős őszibarack-, cseresznye- és egyéb csontmagvú gyümölcsfák megifjítását is nyárutóján kell elvégeznünk.

A gyümölcsfa koronájának megritkítását, amit leginkább az alma- és körtefákon kell alkalmazni, *ősszel és az enyhe téli napokon* bármikor végezhetjük.

Ha e munkával végeztünk, akkor hozzáfoghatunk a fák rovar-ellenségeinek és penészgombáinak irtására szolgáló permetezéshez.

Meg kell itt említenem, hogy a gyümölcsfák *szokásos bemeszelése* nem ér semmit, se a penészgombák, se a kártevő rovarok ellen. Ez a munka tehát fölösleges.

A *penészgomba betegségek ellen* — a *Monilia* gyümölcspenészt és a levéllisztharmatot kivéve — 2%-os *rézgálic-mészoldatot* kell használni. Ezt az oldatot épúgy készítjük, mint a szőlő permetezésére használt rézgálicoldatot. De, hogy egy csapásra a *Monilia* és *lisztharmat* ellen is védekezzünk, az elkészített rézgálicoldatba 2% *Szulfarol* vagy *Elosal* néven forgalomba hozott kénvegyületet is kell kevernünk.

Ezzel az oldattal enyhe, verőfényes időjárásban, november hónapban, vagy pedig március elején a fa koronáját és törzsét alaposan megfecskenezzük úgy, hogy a fának minden része be legyen az oldattal fedve.

Ezt az oldatot mindenféle gyümölcsfára egyformán használni kell, mert a penészgomba betegségek mindenféle gyümölcsfán fellépnek.

Minthogy a rézgálic és kénoldat a kártevő rovarokat nem öli meg, ennél fogva az alma-, körte- és szilvafákat, amelyeken a vértetű, paizstetű és többféle kártevő rovar szokott fellépni, *gyümölcsfa-karbolineummal* is meg kell permeteznünk.

A gyümölcsfa-karbolineum a kereskedelemben *Dendrin* és *Enda* néven fordul elő. Ha e készítmények valamelyikét használjuk, abból 100 liter vízhez 15 kg.-ot kell kevernünk. Megjegyzem, hogy erre a célra lágy víz használandó, mert a gyümölcsfa-karbolineum a kemény vízzel nem jól keveredik.

Ezt az anyagot is enyhe, fagymentes időben, ősszel vagy korán tavasszal, fakadás előtt 2—3 héttel kell a fákra fecskendeznünk. Előbb azonban a fák tövét kupacoljuk föl, hogy a fa törzséről lefolyó anyag a gyökerekben kárt ne tegyen.

Permetezésre erősnyomású, hosszú gummicsővel és bambusznád hosszabbítóval ellátott permetezőgépek használandók, mert a szőlőpermetezésre használt háti gépek erre a célra nem alkalmasak.

A téli permetezés az alapja a védelmi munkáknak. Azonban a fák elvirágzása után és amikor a gyümölcs már kifejlődött, a permetezést gyengébb rézgálic- és kénoldattal meg kell ismételni. Az erre vonat-

kozó utasítást tartalmazó nyomtatványokat a földművelésügyi minisztérium kiosztás végett valamennyi városba és községbe megküldötte.

Ezek után még azt kell megemlítenem, hogy a gyümölcsfák ápolásának egyik fontos munkája : a *trágyázás*. A fa termésének kifejlesztésére sok táplálékot fogyaszt és idővel a talajt kiéli. Ennélfogva a felhasznált tápanyagokat trágyával kell visszapótolnunk. A gyümölcsfák trágyázására félerett vagy érett istállótrágyát használunk. A trágyát ősszel szórjuk a fa alá akkora területre, amekkorát a fa koronája betakar, de legalább is a fa csurgásától befelé 1 méter szélességben, köröskörül terítsük meg a fa alját trágyával és azt az elterítés után azonnal ássuk be a földbe.

A fák trágyázását minden harmadik évben meg kell ismételnünk. Magától értetődő, hogy az erős növésű, jó termő gyümölcsfák trágyázása fölösleges volna. Viszont a gyenge növésű és a nagy termések után kimerült fa nagyon meghálálja a trágyázást.

Ápoljuk tehát a gyümölcsfát szeretettel, hogy minél több örömünk és hasznunk legyen benne ! . . .

